

УДК 330.341.1

Лунак Р. Л.

economist_555@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-1830-1800

Researcher ID: I-2980-2017

д.е.н., доцент, професор кафедри економіки,

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Васильців Т. Г.

tgvas77@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-2889-6924

Researcher ID: I-3835-2017

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, кредиту та страхування,

Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Рудковський О. В.

arudkovsky@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1551-7865

Researcher ID: I-4323-2017

д.е.н., професор, професор,

Варшавський університет сільського господарства, м. Варшава;

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ

Березівський Я. П.

berezivskiys@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9480-3688

Researcher ID: AAB-6664-2021

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК,

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій

імені С.З. Гжицького, м. Львів

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ЗАСОБИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Мета статті полягає у визначенні проблемних аспектів, а також обґрунтуванні стратегічних пріоритетів та засобів державної політики посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва України. Узагальнено теоретично-методичні підходи до сутнісного трактування поняття «фінансово-економічна безпека». Надано авторське трактування поняття фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва. За результатами аналізу обґрунтовано, що стан фінансово-економічної безпеки суб'єктів сектору малого підприємництва в Україні недостатній. Виявлено проблемні аспекти фінансово-економічної безпеки суб'єктів сектору малого бізнесу в Україні. Обґрунтовано мету, стратегічні пріоритети, завдання та засоби державної політики посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів сектору малого підприємництва в Україні. Зокрема, основна мета відповідної політики полягає у створенні належних умов підприємницької діяльності, забезпеченні належного рівня захищеності підприємницького сектору від внутрішніх та зовнішніх загроз, посиленні ролі суб'єктів підприємництва в мінімізації ризиків безпеки держави, забезпеченні інноваційного складника конкурентоспроможності національної економіки. Визначено операційні цілі, засоби реалізації та засоби контролю ефективності державної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки малого підприємництва в Україні. Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні методичних засад моніторингу як процесу збору, формування та узагальнення даних та діагностики як установлення діагнозу і визначення методів та засобів поліпшення стану фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва. Методика базується на інформаційному забезпеченні, сформованому зі значень індикаторів безпеки, підібраних за такими групами параметрів, як: фінансово-економічна незалежність; стабільність та стійкість, ефективність функціонування; захищеність фінансово-економічних інтересів; захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз; здатність суб'єктів малого підприємництва до розвитку.

Ключові слова: малий бізнес, фінансово-економічна безпека, ризики та загрози, політика забезпечення.

Lupak Ruslan

economist_555@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-1830-1800

Researcher ID: I-2980-2017

Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Economics,

Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Vasylytsiv Taras

tgvas77@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-2889-6924

Researcher ID: I-3835-2017

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Credit and Insurance, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Rudkovsky Oleksandr

arudkovsky@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1551-7865

Researcher ID: I-4323-2017

Doctor of Economics, Professor, Professor, Warsaw University of Agriculture, Warsaw; SI «Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Berezivsky Yaroslav

berezivskiys@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9480-3688

Researcher ID: AAB-6664-2021

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Innovations and Advising in AIC, S. Z. Gzhytsky Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology, Lviv

PROBLEMATIC ASPECTS, PRIORITIES AND MEANS OF STRENGTHENING THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF SMALL BUSINESSES IN UKRAINE

Abstract. *The purpose of the article is to identify problematic aspects, as well as substantiate the strategic priorities and means of state policy to strengthen the financial and economic security of small businesses in Ukraine. Theoretical and methodological approaches to the essential interpretation of the concept of "financial and economic security" are generalised. The authors' interpretation of the concept of financial and economic security of small businesses is given. According to the results of the analysis, it is substantiated that the state of financial and economic security of the small business sector in Ukraine is insufficient. Problematic aspects of financial and economic security of small business entities in Ukraine have been identified. The purpose, strategic priorities, tasks and means of the state policy of strengthening the financial and economic security of the small business sector in Ukraine are substantiated. In particular, the main goal of the policy is to create appropriate conditions for business, ensure an adequate level of protection of the business sector from internal and external threats, strengthen the role of businesses in minimizing security risks, ensuring an innovative component of the national economy. The operational goals, means of realization and means of control of efficiency of the state policy of maintenance of financial and economic safety of small business in Ukraine are defined. The practical significance of the study is to substantiate the methodological principles of monitoring as a process of data collection, formation and generalization and diagnosis as a diagnosis and determination of methods and means to improve the financial and economic security of small businesses. The methodology is based on information support, formed from the values of safety indicators, selected for such groups of parameters as: financial and economic independence; stability, efficiency of functioning; protection of financial and economic interests; protection from external and internal threats; the ability of small businesses to develop.*

Key words: small business, financial and economic security, risks and threats, security policy.

JEL Classification: E60, M16

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2021-28-07>

Постановка проблеми. Розвиток підприємництва, що ініціює створення продукції новими методами, використання нових джерел сировини, ринків збуту за рахунок ефективного поєднання факторів виробництва, дає змогу підвищити економічний потенціал і конкурентоспроможність національної економіки, поліпшити участь держави в міжнародному поділі праці. Особливо важливим є завдання становлення та ефективного функціонування сектору малого підприємництва як передумови зростання інноваційності та мобільності національного господарства, формування потужного середнього класу та підвищення рівня якості життя населення.

Фінансово-економічна безпека підприємництва є об'єктивною передумовою розвитку національної економіки, отже, важливим завданням державної політики зміцнення економічної безпеки держави, оскільки дає змогу істотно мінімізувати ймовірність таких загроз безпеці держави у фінансово-економічній сфері, як: уповільнення темпів внутрішнього виробництва, зниження інноваційно-інвестиційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, порушення коопераційних зв'язків усередині економіки, зростання фінансових та кредитних ризиків, досягнення критичного рівня фізичного і морального зносу основних виробничих фондів у провідних галузях промис-

ловості, недостатні темпи відтворювальних процесів та структурні деформації в економіці, надмірна залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків та нерациональна структура експорту, зростання частки іноземного капіталу.

В умовах низького рівня фінансово-економічної безпеки малого підприємництва первинні економічні агенти не мотивовані здійснювати легальне господарювання, довгострокові капіталовкладення в інноваційній сфері, у низькорентабельних і капіталомістких видах економічної діяльності, в енергозберігаючих та екологічнобезпечуючих секторах, формувати ресурсну базу економічного розвитку, виступати соціальним партнером держави. Наслідком цього є утворення структурних, галузевих і регіональних диспропорцій, зниження рівня економічної безпеки держави. Отже, системний аналіз поточного стану забезпечення, а також розроблення на його основі стратегічних і тактичних рішень із посилення фінансово-економічної безпеки є важливим цільовим орієнтиром суб'єктів малого підприємництва. Але й роль органів державної влади щодо формування системи та інфраструктури фінансово-економічної безпеки суб'єктів цього сектору економіки не менш важлива.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомою теоретико-методологічною базою дослідження проблем становлення, розвитку та безпеки малого підприємницького сектору є результати досліджень таких науковців, як Г. Андрощук, З. Варналій, Г. Козаченко, П. Крайнев, В. Пономарьов, Л. Шемяєва та ін. Попри вагомий доробок цих учених існує об'єктивна необхідність удосконалення теоретико-методологічних засад і прикладних механізмів зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва, зокрема на посттрансформаційному та посткризовому етапі розвитку економіки України. Сьогодні актуалізувалася потреба обґрунтування методології фінансово-економічної безпеки малого підприємництва, а також розроблення стратегічних і операційних засобів формування ефективних механізмів державно-приватного партнерства, інституційного громадського та державно-правового регулювання розвитку підприємництва за участю органів державної влади та суб'єктів господарської діяльності, розгалуженої мережі недержавних інституцій сприяння розвитку та безпеці сектору малого підприємництва.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення теоретико-методичних основ формування сутнісних характеристик та аналіз сучасного стану забезпечення, обґрунтування стратегічних пріоритетів та засобів посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва є вагомим чинником їх стійкого функціонування та життєздатності. Визначальна роль фінансово-економічної безпеки в системі управління суб'єктами господарювання потребує істотного вдосконалення методології та методів її дослідження.

Зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємств є надзвичайно актуальним виходячи з того, що інституціональне середовище господарювання в умовах трансформаційних процесів модернізації та перебудови державного устрою і систем державного

управління та регулювання призводить до формування таких передумов: недостатнього інституційного забезпечення діяльності підприємств, зокрема й у сфері безпеки; складного фінансового становища; надмірного тиску адміністративних та контролюючих державних структур; нестабільності інвестиційного середовища; зниження купівельної спроможності населення; посилення конкуренції та збільшення випадків недобросовісної конкурентної поведінки, «незаконного» відчуження майна, рейдерства. Усе це зумовлює необхідність здійснення діяльності з посилення усіх аспектів економічної безпеки підприємств реального сектору економіки, моніторингу факторів середовища функціонування та пошуку дієвих механізмів забезпечення динамічної конкурентоспроможності первинної ланки економіки [1, с. 50–59].

Уточнення суті поняття фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, системи її гарантування, об'єктів і суб'єктів є основою розроблення концепції її забезпечення, відправною точкою досліджень у сфері вдосконалення механізмів оцінювання і моніторингу стану безпеки, обґрунтування дієвих та ефективних заходів її посилення. Тому як головну мету політики забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва визначимо гарантування їх стабільності та життєздатності протягом життєвого циклу.

До основних цілей забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання віднесемо сприяння досягненню мети діяльності, забезпечення ефективного використання фінансово-економічних ресурсів, запобігання негативному впливу чинників середовища функціонування, забезпечення фінансово-економічної стійкості й платоспроможності, гарантування захисту інформації, охорони комерційної таємниці, досягнення безпеки персоналу, захист інтелектуальної власності, матеріальних та фінансових цінностей [2, с. 49–59; 3, с. 3–10].

Фінансово-економічна безпека суб'єктів малого підприємництва є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Фінансово-економічну безпеку варто розглядати через призму її функціональних складників, що дає змогу: здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складників, так і фінансово-економічної безпеки загалом; досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складників; розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складників, що забезпечить формування надійної системи фінансово-економічної безпеки суб'єкта малого бізнесу. Системний підхід до аналізу та забезпечення фінансово-економічної безпеки передбачає розгляд діяльності підприємства як багаторівневої структурної системи, основою якої є його фінансові інтереси функціонування.

Відомо, що необхідність зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємницького сектору посилюється в періоди соціально-економічної нестабільності, кризи, трансформації системи державного управління. Посттрансформаційний етап розвитку економіки

характеризується її «розподільчим» типом, процесами перерозподілу власності, зміною форм та суб'єктів управління економічними процесами, виникненням конфлікту інтересів суспільно-політичних груп і призводить до посилення системних ризиків підприємницької діяльності. Унаслідок цього первинні економічні агенти, зокрема ті, що відносяться до малих, не мотивовані здійснювати легальне господарювання, довгострокові капіталовкладення і забезпечувати структурні зрушення у соціально-економічній системі країни, формувати ресурсну базу економічного розвитку [4, с. 136–142]. Тому саме органи державного управління мають стати головним ініціатором та суб'єктом посилення фінансово-економічної безпеки вітчизняних суб'єктів малого підприємництва. Це об'єктивно доводить необхідність удосконалення стратегічного програмування фінансово-економічної безпеки малого підприємництва України за складниками, представленими на рис. 1.

Але для належної реалізації стратегічних завдань державної політики зміцнення фінансово-економічної безпеки підприємництва в Україні необхідно сформувати її повноцінний інституціональний базис. Доцільність заходів у цьому напрямі підтверджується тим, що інфраструктура не лише безпеки, а й підтримки підприємництва в Україні є недостатньою та значно посту-

пається розвиненим країнам світу, вітчизняне законодавство не передбачає належних стимулів створення і розвитку сукупності інституцій безпеки, залишаючи їх лише для регіонів та міст, які володіють належними фінансовими засобами й які бажають добровільно працювати у цьому напрямі. Тому вітчизняна мережа інституцій підтримки підприємництва перебуває під загрозою руйнування (йдеться не про кількість інституцій підтримки, а їх можливості). Для поліпшення інституціонального базису фінансово-економічної безпеки підприємництва необхідно вжити важливі заходи за трьома підсистемами: інформаційною, прийняття стратегічних рішень та мотиваційною [5–7].

Утім, поточна діяльність із гарантування фінансово-економічної безпеки вітчизняних суб'єктів малого бізнесу здійснюється безпосередньо на мікрорівні. З огляду на її важливість щодо забезпечення життєздатності та високої динамічної конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва управлінські рішення у цій сфері потребують стратегічного і тактичного планування [1, с. 50–59]. Причому головними критеріями вибору стратегічного плану є стан фінансово-економічної безпеки на момент розроблення (коригування) стратегії, фінансові можливості підприємства та особливості його фінансово-господарської діяльності.

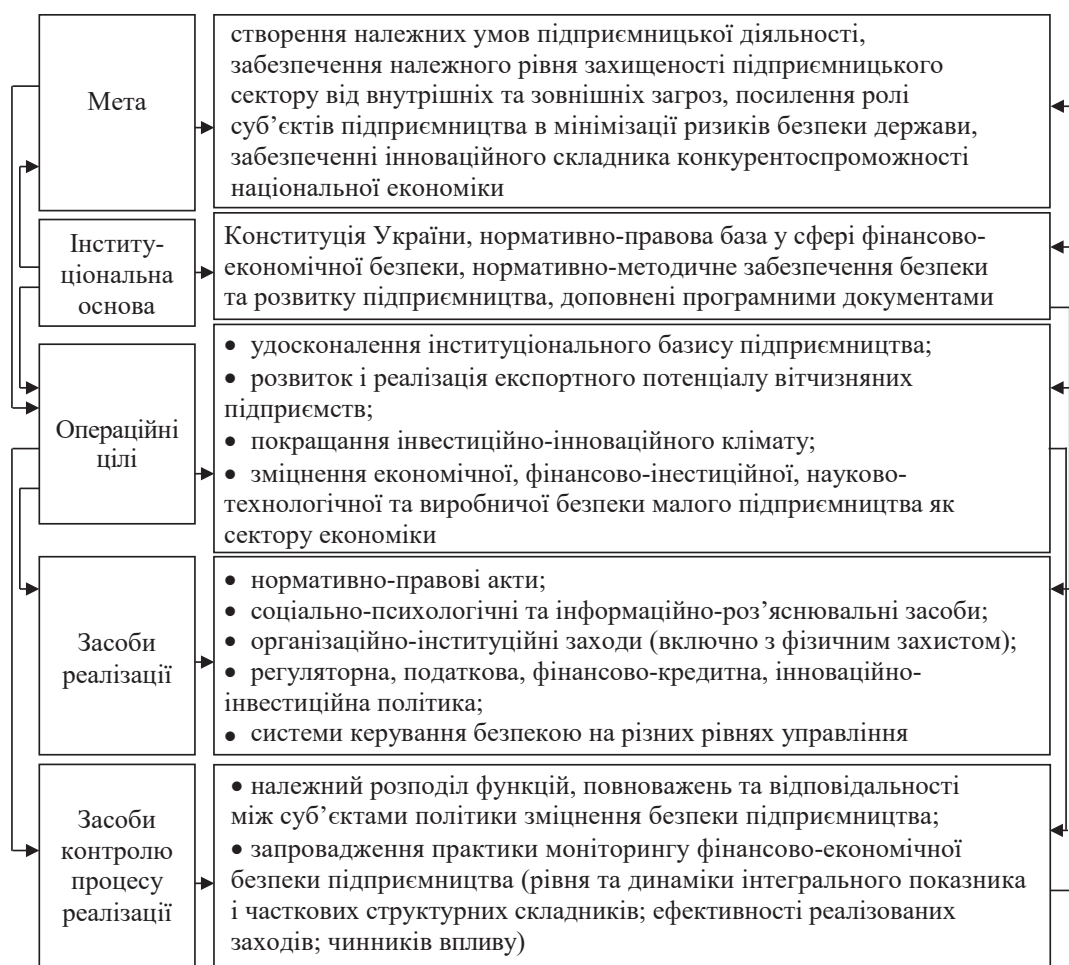

Рис. 1. Стратегічні засади політики забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва в Україні

Механізм зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва передбачає використання системної сукупності методів та організаційних, інституційних, економічних, інформаційних і мотиваційних засобів впливу на поліпшення функціональних характеристик фінансово-економічної безпеки, включно зі створенням служби безпеки чи делегуванням функцій з її забезпечення існуючим структурним підрозділам підприємства [2, с. 49–59; 8, с. 8–15].

Реалізація інституційних заходів необхідна для реформування організаційної структури управління, розширення переліку завдань і функцій окремих структурних підрозділів. Це потребує внесення змін у установчі документи, розроблення та впровадження положень, інструкцій і правил, що регламентують діяльність у сфері безпеки. Метою організаційних заходів є започаткування практики як планування, так і забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва, для чого необхідно внести зміни до організаційної структури управління, реорганізувати окремі структурні підрозділи, впровадити систему підготовки, перепідготовки, ротатії кадрів, перебудувати документообіг та діловодство.

Реалізація економічних заходів спрямована на забезпечення обґрунтованого рівня ефективності фінансово-господарської діяльності, а інформаційних – на належне інформаційне забезпечення життєдіяльності підприємств та захист їх комерційної таємниці. Мотиваційні заходи необхідні для заохочення персоналу до більшої участі в реалізації завдань посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва.

Звернімо увагу на те, що методичне забезпечення стратегічного планування фінансово-економічної безпеки вітчизняних малих підприємств сьогодні залишається недостатнім та потребує обґрунтування типів стратегій, що можуть використовуватися залежно від стану фінансово-економічної безпеки та фінансових можливостей суб'єктів господарювання.

Зміна умов зовнішнього середовища, а також внутрішніх факторів життєдіяльності потребує розроблення ефективних заходів посилення фінансово-економічної безпеки в аспекті не лише функціональних складників, а й у системі відносин суб'єктів малого підприємництва із суб'єктами зовнішнього середовища (постачальниками, споживачами, конкурентами, державними органами), що потребує моніторингу та реалізації превентивних заходів, спрямованих на недопущення настання загроз взаємодії через: 1) прогнозування впливу на діяльність підприємства; 2) оцінку потреб співпраці; 3) координацію побудови відносин; 4) доведення пропозицій із поліпшення умов взаємодії та вдосконалення економіко-правового підприємницького середовища в секторі малого бізнесу.

Процес зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва України має бути системним та поширюватися на планування фінансово-господарської діяльності, що передбачає узгодження планових показників діяльності з параметрами безпеки, а цільовим орієнтиром системи планування має бути не лише ефективність, а й планова динамічна конкурентоспроможність суб'єктів господарювання [9].

Отже, перелік критеріїв прийнятності планових показників необхідно доповнити забезпеченням доступу до ресурсів та ринків, захищеністю підпри-

ємств від внутрішніх та зовнішніх загроз (за фінансовим, інтелектуально-кадровим, техніко-технологічним, продуктовим, інформаційним, екологічним, інституційно-правовим, маркетинговим, логістичним та силовим функціональними складниками), створенням належних передумов прогнозованого розвитку, гарантуванням фінансово-економічної безпеки на кожному з етапів технологічного процесу як загального бізнес-процесу підприємства. Комплексне управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів малого підприємництва має передбачати: 1) збір та аналіз інформації за кожним етапом технологічного процесу, планування і формування завдань; 2) виконання та взаємодію всіх фінансово-господарських процесів; 3) управління ресурсним забезпеченням; 4) контроль проходження технологічного процесу; 5) протидію втратам та порушенням технологічного та загального бізнес-процесу [10, с. 128–133; 11].

Ефективне управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів малого підприємництва потребує розроблення відповідного нормативно-методичного забезпечення та запровадження практики постійно діючого її моніторингу та діагностики (рис. 2).

Безпека є категорією системною і динамічною, залежить від пріоритетів її гарантування, численних зовнішніх та внутрішніх чинників зміни ситуації в державі, економіці, суспільстві, соціальній сфері, від регіональних та місцевих особливостей державного управління і розвитку малого підприємництва. Тому не доцільно зосереджуватися на вузькоспеціалізованому підході до моніторингу і функціональної діагностики безпеки, а здійснювати їх за структурно-функціональними напрямками безпеки, суб'єктами впливу на фінансово-економічні інтереси представників малого бізнесу, елементами внутрішньої структури безпеки, етапами бізнес-процесу підприємницької діяльності, рівнем реалізації ризиків посткризового відновлення економіки та об'єктивними недоліками малих підприємств.

Моніторинг (як процес збору, формування та узагальнення даних) та діагностика (як встановлення діагнозу і визначення методів та засобів поліпшення стану фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва) базуються на інформаційному забезпеченні, сформованому зі значень (фактичних та граничних і їх порівняння) індикаторів безпеки, підібраних за такими групами параметрів, як: (1) фінансово-економічна незалежність; (2) стабільність та стійкість, ефективність функціонування; (3) захищеність фінансово-економічних інтересів; (4) захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз; (5) здатність суб'єктів малого підприємництва до розвитку.

Найбільш важливі напрями моніторингу та діагностики видається доцільним сформувати навколо елементів внутрішньої структури фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва. Це відповідатиме концептуальним засадам державної політики формування системи забезпечення їх безпеки і дасть змогу гармонійно на їх основі врахувати й інші не менш важливі аспекти – характеристики безпеки. Це забезпеченість структурно-функціональних складників безпеки представників підприємництва, захищеність їхніх інтересів від ризиків та загроз проходження етапів підприємницького бізнес-процесу та під час відносин із зовнішніми суб'єктами, наявність умов для розвитку.

Рис. 2. Методична послідовність моніторингу і діагностики фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва

Висновки з проведеного дослідження. Забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва є важливим завданням державної політики як передумови активізації підприємницької діяльності, що виступає вагомим чинником соціально-економічного розвитку та безпеки, дає змогу посилити інноваційний складник конкурентоспроможності національної економіки.

Для посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва в Україні необхідно реалізувати системну сукупність заходів на макро- та макрорівні. Пріоритетами державної політики у цій сфері мають стати створення належних умов підприємницької діяльності, забезпечення належного рівня захищеності підприємницького сектору від внутрішніх та зовнішніх фінансово-економічних загроз, посилення ролі суб'єктів підприємництва в мінімізації ризиків безпеки держави, забезпеченні інноваційного складника конкурентоспроможності національної економіки.

Механізм зміцнення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва передбачає використання системної сукупності методів та організаційних, інституційних, економічних, інформаційних і мотиваційних засобів впливу на поліпшення функціональних характеристик фінансово-економічної безпеки включно зі створенням служби безпеки чи делегуванням функцій з її забезпечення існуючим структурним підрозділам підприємства.

Ефективне управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів малого підприємництва потребує розроблення відповідного нормативно-методичного забезпечення та запровадження практики постійно діючого її моніторингу (як процес збору, формування та узагальнення даних) та діагностики (як встановлення діагнозу і визначення методів та засобів поліпшення стану фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого підприємництва).

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналій З. С. Особливості підтримки конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва. *Національна безпека і оборона*. 2016. № 1–2. С. 50–59.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р.Л. Проблеми розвитку малого підприємництва та їх вплив на міграційну активність населення гірських районів Карпатського регіону України. *Регіональна економіка*. 2019. № 3(93). С. 49–59.
3. Бойко В. В., Крупа В. Р. Механізми та інструменти управління розвитком суб'єктів малого підприємництва АПК. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 3–10.
4. Лупак Р. Л. Розвиток підприємництва в умовах імпортнасищення внутрішнього ринку України. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 22. С. 136–142.
5. Огляд малого і середнього підприємництва в Україні 2018/2019. URL: https://drive.google.com/file/d/112ckLnFpxcbePvy_ymQlJMi5Wci5RKxP/view.
6. Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки. URL: <https://sme.gov.ua/wp-content/>

uploads/2020/09/Monitoring_the_Implementation_of_Ukraine-s_SME_Development_Strategy_uk.pdf

7. Фінансування МСП та підприємців 2020. Система оцінки ОЕСР. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LOfCkiwMeDLfOgyA23oUIZrmQfwudAvl/view>.

8. Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Kunytska-Iliash M. V. Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprises. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 2(14). P. 2. P. 8–15.

9. Індекс політики у сфері МСП. Країни Східного партнерства 2020. Оцінка стану реалізації Акту про малий бізнес для Європи. Україна, країновий профіль. URL: https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/3_SME_Policy_Index_Eastern_Partnership_countries_2020_Ukrain.pdf

10. Васильців Т. Г., Мандрик О. Я. Пріоритети і засоби забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Т. 19. Вип. 12. С. 128–133.

11. Підтримка малого і середнього підприємництва / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>

REFERENCES

1. Varnaliy, Z. S. (2016), “Features of supporting the competitiveness of small and medium enterprises”, *National security and defense*, № 1–2, pp. 50–59.

2. Vasylytsiv, T. G. and Lupak, R. L. (2019), “Problems of small business development and their impact on the migration activity of the population of mountainous regions of the Carpathian region of Ukraine”, *Regional economy*, № 3(93), pp. 49–59.

3. Boyko, V. V. and Krupa, V. R. (2019), “Mechanisms and tools for managing the development of small businesses in agriculture”, *Agrosvit*, № 20, pp. 3–10.

4. Lupak, R. L. (2018), Development of entrepreneurship in terms of import saturation of the domestic market of Ukraine. *Entrepreneurship and trade*, vol. 22, pp. 136–142.

5. Review of small and medium enterprises in Ukraine 2018/2019, available at: https://drive.google.com/file/d/1I2ckLnFpxcbePvy_ymQIJMi5Wci5RKxP/view

6. Monitoring the implementation of the SME Development Strategy of Ukraine for 2017-2020, available at: https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Monitoring_the_Implementation_of_Ukraine-s_SME_Development_Strategy_uk.pdf

7. Financing of SMEs and entrepreneurs 2020. OECD evaluation system, available at: <https://drive.google.com/file/d/1LOfCkiwMeDLfOgyA23oUIZrmQfwudAvl/view>

8. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L. and Kunytska-Iliash, M. V. (2018), “Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprises”, *Scientific Bulletin of Polissya*, № 2(14), P. 2. pp. 8–15.

9. Index of SME policy. Eastern Partnership countries 2020. Assessment of the state of implementation of the Small Business Act for Europe. Ukraine, country profile, available at: https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/3_SME_Policy_Index_Eastern_Partnership_countries_2020_Ukrain.pdf

10. Vasylytsiv, T. G. and Mandryk, O. Ya. (2009), “Priorities and means of ensuring economic security of small and medium enterprises”, *Scientific Bulletin of the National Forestry University of Ukraine*, vol. 19, es. 12, pp. 128–133.

11. Support for small and medium enterprises. Cabinet of Ministers of Ukraine, available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva>

Стаття надійшла до редакції 18 січня 2021 р.